

№ 21 (422)
Чэрвень 2012 года

Краязнаўчая газета

Выдаецца з красавіка 2003 года

www.bfk.by

У нумары:

☞ **Даследаванні: краязнаўства са старажытнасці да нашых дзён –** стар. 3

☞ **Памяці краязнаўцы: выстаўка, прысвечаная А. Жалкоўскаму –** стар. 5

☞ **Архівы: рэвізскія казкі з Клімавічыны –** стар. 6

На тым тыдні...

✓ **29 мая** ў Дзяржаўным музеі гісторыі беларускай літаратуры адбыўся традыцыйны штогадовы канцэрт факультатывага класа Беларускай акадэміі музыкі «**Старадаўняя музыка на гістарычных флейтах**». У праграме гучалі творы Тэлемана, Буамарцье, Вайдэмана, Ван Эйка ў выкананні Алесі Кульбяды, Марыны Сысоевай, Святланы Марозавай (блок-флейта), Яна Варашкевіча, Алены Машкоўскай, Ганны Шафраноўскай, Галіны Мацюковай, Аляксея Юранка (флейта-траверса) і Дзмітрыя Зубава (клавесін).

✓ **1 чэрвеня** ў Дзяржаўным музеі гісторыі беларускай літаратуры ў рамках акцыі «У свеце дзяцінства», прымеркаванай да Міжнароднага дня абароны дзяцей, адбылося адкрыццё выстаўкі «**Свет вачыма дзяцей**». Экспазіцыя падрыхтаваная Дзіцячым домам-інтэрнатам для дзяцей-інвалідаў з асаблівасцямі псіхафізічнага развіцця, дзе прадстаўленыя творы майстэрняў устаноў: кераміка, дэкупаж, бісерапляценне, вышыўка, вышываныя іконы, вырабы з прыродных матэрыялаў, разьба па дрэве, выпальванне. Пад час мерапрыемства прысутныя змаглі пазнаёміцца з гісторыяй дома-інтэрната, паглядзець выступленні мастацкай самадзейнасці. Разам з настаўнікамі выхаванцы правялі майстар-клас па стварэнні абярэгаў, роспісе і інш.

Да акцыі далучыліся ўнучка вядомых беларускіх паэтаў Сяргея Панізніка і Яўгеніі Янішчыц Яна Янішчыц з прэзентацыяй міні-выстаўкі «Мая чароўная планета» і ансамбль «Чарлі» Цэнтра дадатковай адукацыі дзяцей і моладзі «Ветразь» г. Мінска.

✓ **1 чэрвеня** ў Рэспубліканскай мастацкай галерэі «Палац мастацтва» адкрыўся **Фестываль нямога кіно «Золото молчання»**. Ужо два тэатральныя сезоны на сцэне палаца Fortis праводзіць імпрэзы, прысвечаныя гісторыі зараджэння кінематографа. Прагляды фільмаў суправаджаюцца жывой музыкай сучасных мінскіх кампазітараў і музычных калектываў: Dzivasil, дуэт «Князь Мышкін», Алена Гуціна, Ганна Аладава, Ягор Забелаў, Ганна Спасібенак. Пад час фестывалю працавала выстаўка беларускіх мастакоў, прысвечаная кінематографу нямога перыяду.

Каласавіны-2012

Чарговая канферэнцыя КОЛАСАЗНАЎСТВА

Дзяржаўны літаратурна-мемарыяльны музей Якуба Коласа сумесна з Міністэрствам культуры Рэспублікі Беларусь запрашаюць 1–2 лістапада 2012 г. прыняць удзел у XXVII Міжнароднай навуковай канферэнцыі «Каласавіны», прысвечанай 130-годдзю з дня нараджэння народнага паэта Беларусі Якуба Коласа.

Асноўнымі мэтамі канферэнцыі з'яўляюцца: аналіз творчасці народнага паэта Беларусі Якуба Коласа, ролі паэта і яго творчасці ў станаўленні, развіцці беларускай літаратуры і шматлікіх галінаў культуры Беларусі, творчага ўкладу ў развіццё і станаўленне дзяржаўнасці і ідэалогіі краіны; разгляд фундаментальных праблемаў коласазнаўства на пачатку XXI стагоддзя; кансальдацыя творчых і навуковых сілаў нашай краіны і краінаў замежжа па ўсебаковым вывучэнні і шматаспектнай папулярызацыі творчай спадчыны народнага паэта Беларусі сярод шырокіх слаёў грамадства.

Праблематыка канферэнцыі:

1) творчасць народнага паэта Беларусі Якуба Коласа як вектар развіцця нацыянальнай ідэі на мяжы стагоддзяў;

2) творчая спадчына Якуба Коласа ва ўспрыняцці замежнага чытача;

3) да пытання творчай пераемнасці: коласаўскія традыцыі ў сучаснай беларускай літаратуры;

4) асобы з акружэння Якуба Коласа: дабрачынная дапамога Якуба Коласа людзям, творчыя і дзелавыя кантакты паэта перыяду 1941–1956 гг. (да выяўлення новых персаналіяў);

5) коласазнаўства ў XXI стагоддзі: творчы пошук і новыя метадалагічныя аспекты;

6) імя Якуба Коласа ў Сеціве (да праблемы фармавання новых музейных брэндаў сродкамі ІТ-тэхналогіяў);

7) навуковае коласазнаўства і музейналогія: у нагу з часам:

– ушанаванне і папулярызацыя нацыянальнай культурнай спадчыны: інвацыі ў галіне інтэрпрэтацыі жыцця і творчасці Якуба Коласа ў экспазіцыйнай і навукова-асветнай дзейнасці музея;

– актуальныя праблемы захавання і навуковай апра-

цоўкі творчай і жыццёвай спадчыны Якуба Коласа;

– ушанаванне памяці Якуба Коласа ў яго родным кутку (праблемы захавання мемарыяльнай спадчыны песняра і новыя формы працы з наведнікамі ў філіяле музея «Мікалаеўшчына»).

Узнятыя праблемы будуць разгледжаныя ў фармаце пленарнага і секцыйных пасяджэнняў.

Да ўдзелу запрашаюцца спецыялісты ў сферы навуковага коласазнаўства, гісторыі беларускай літаратуры XIX–XX стст., гісторыкі, архівісты, журналісты, культурологі, спецыялісты музейнай справы.

Рабочыя мовы канферэнцыі – беларуская, руская, іншыя славянскія.

Па выніках працы канферэнцыі будзе выдадзены зборнік матэрыялаў «Каласавіны».

Заяўкі на ўдзел у канферэнцыі прымаюцца да 30 верасня 2012 г. Кантактныя тэлефоны ў Мінску: 284 15 84 (З. Камароўская, дырэктар музея), 284 05 55 (Г.Зайцава, намеснік дырэктара); e-mail:

muzeykolas@yandex.ru.

Паводле іфармацыі арганізатараў

Песні слабадскога краю

Бадай, многія нашыя чытачы ведаюць, што народны паэт Беларусі прафесар Ніл Гілевіч, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі імя Янкі Купалы, вядомы і як збіральнік вуснай народнай спадчыны. Тут варта сказаць, што ён быў рэдактарам зборнікаў «Песні сямі вёсак» (1973), «Песні народных свят і абрадаў» (1974), «Лірычныя песні» (1976), «Лірыка беларускага вяселля» (1979), «Народныя казкі і байкі, апавяданні і мудраслоўі» (1983). Ён жа аўтар працаў па фалькларыстыцы «Наша родная песня», «3 клопатам пра песні народа», «Паэтыка беларускай народнай лірыкі», «Паэтыка беларускіх загадак», «Вусная народная творчасць і сучасная лірычная паэзія ўсходніх і паўднёвых славян».

Нядаўна «Выдавецкі цэнтр БДУ» выпусціў у свет яшчэ адзін зборнік – «Народныя песні з радзімы Ніла Гілевіча». Укладанне

яго і праёмову зрабіў кампазітар Алесь Рапшчынскі. Называючы ў праёмове зборнік шматпакутным, ён адзначае, што «паэтычныя тэксты гэтых песень былі прадстаўлены ў зборніку «Песні сямі вёсак» яшчэ ў 1973 г., але без нот. Цяпер укладальнік і рэдактар таго зборніка Н. Гілевіч палічыў неабходным выдаць песні сваёй радзімы разам з нотамі». Праца над новым вы-

даннем расцягнулася на некалькі гадоў, пачыналася яна з рэстаўрацыі фанэграмаў, якім ужо больш за 40 гадоў, і залічбоўвання. Такім чынам, колішнія магнітафонныя запісы не страцілі, бо сталі лічбавымі.

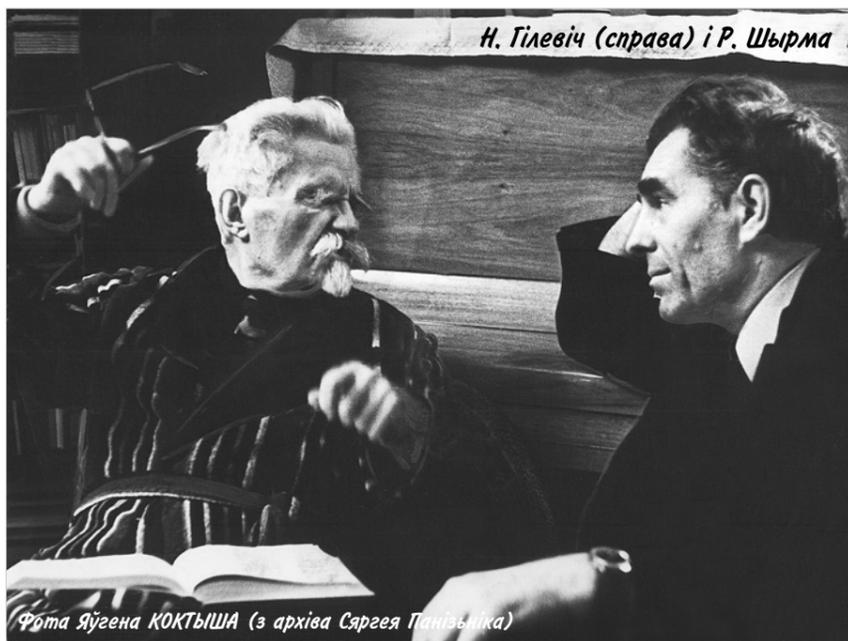
Усяго пад адной вокладкай змешчаныя 62 песні, запісаныя ў гілевічаўскай Слабадзе і суседніх вёсках Лішчыцы і Саўдзевенічы. Яны размеркаваныя па 10 раздзелах – «Валачобныя», «Купальскія», «Хрэсьбіныя», «Любоўныя», «Бяседныя», «Песні да гульні» ды інш. Пераважная большасць твораў запісаная Н. Гілевічам, частка – студэнтамі БДУ, зямлячкамі паэта. Да кожнай падаецца тлумачэнне, кім, адкаго і калі запісаны

твор, а таксама – ноты. Расшыфроўкі выканалі навучэнцы Мінскай дзяржаўнай музычнай вучэльні імя М.І. Глінкі пад кіраўніцтвам А. Рапшчынскага ў 2008–2009 гг.

Наклад зборніка песень з радзімы Н. Гілевіча даволі невялікі як па сённяшнім часе – 100 асобнікаў. Але, спадзяемся, ён ўжо заняў пачэснае месца і ў вышэйшых навучальных установах краіны, і ва ўстановах Лагойшчыны. Бо цяпер кожны чалавек больш-менш паважнага веку можа

быць апошнім носьбітам унікальнага твора народнага мастацтва. І таму так варта зафіксаваць песню, прымаўку, мікратапонім ды падобныя скарбы, каб яны засталіся нашчадкамі. Рабіць жа гэта варта ў кожным рэгіёне, дзе жывуць людзі. Таму будзем з задавальненнем працягваць знаёміць чытачоў «Краязнаўчай газеты», землякоў з розных куткоў краіны з бяспечнымі скарбамі. Дасылайце!

Уладзімір
ПУЧЫНСКІ

Фота Яўгена КОКТЫША (з архіва Сяргея Панізьніка)

Н. Гілевіч (справа) і Р. Шырма

Ф.СП-1

Міністэрства сувязі Рэспублікі Беларусь

АБАНЕМЕНТ на газету **63320**

(індэкс выдання)

Краязнаўчая газета

Колькасць
камплектаў

на 20 год па месяцах

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----	----	----

Куды

(паштовы індэкс)

(адрас)

Каму

(прозвішча, ініцыялы)

ДАСТАВАЧНАЯ
КАРТКА

на газету

63320

(індэкс выдання)

Краязнаўчая газета

Кошт	падпіскі	_____ руб.	Колькасць камплектаў
	пераад-расоўкі	_____ руб.	

на 20 год па месяцах

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----	----	----

Куды

(паштовы індэкс)

(адрас)

Каму

(прозвішча, ініцыялы)

Нашы віншаванні

Днямі споўнілася 70 гадоў з дня нараджэння сябры рэдкалегіі «Краязнаўчай газеты» Вячаслава РАГОЙШЫ. Слынным літаратурна-разнаўца і перакладчыкам вядомы як аўтар соцыяльна-артыкулаў па гісторыі і тэорыі беларускай літаратуры, ён стварыў культуравы «Паэтычны слоўнік» (1979), які мае не адно перавыданне.

У родным мястэчку Ракаў на Валожыншчыне Вячаслаў Пятровіч адкрыў музей сувязі ягоных мясцінаў з цэлым светам. Рэдкалегія «Краязнаўчай газеты», ГА «Беларускі фонд культуры» зычаць юбіляру моцнага здароўя, поспехаў і новых адкрыццяў у ракаўшчыназнаўстве і гісторыі нашай слаўнай мінуўшчыны.

На паліцу краянаўцы

Успаміны жонкі пасла

Зусім нядаўна набыў кнігу «Мае ўспаміны» Марыі Стагановіч (1898–1995 гг.). У раней невядомых успамінах жонкі пасла польскага Сейма адлюстравалася сямейная гісторыя пачатку XX стагоддзя: штодзённае жыццё на Навагрудчыне, падзеі Першай сусветнай вайны, бежанства і побыт на Смаленшчыне... Лагічным працягам апавяду выступаюць згадкі пра народныя звычаі, рэцэпты беларускай кухні, запісы песняў і іншае.

Рэцэнзентамі выдання выступілі Аляксандр Фядута і Арсень Ліс, навуковае рэдагаванне і праёмову падрыхтавала кандыдат гістарычных навук, дацэнт Наталля Гардзіенка. Наклад выдання 300 асобнікаў, і кніга добра раскупаецца. Яна адрасаваная гісторыкам, этнографам, мовазнаўцам, краязнаўцам і ўсім аматарам беларускай мінуўшчыны.

Аляксей ШАЛАХОЎСКІ,
гісторык, журналіст

Ідзе падпіска на «Краязнаўчую газету»
на II-е паўгоддзе 2012-га. Будзьма разам!

Індывідуальная падпіска

1 месяц	9 870 руб.
3 месяцы	29 610 руб.
6 месяцаў	59 220 руб.

Ведамасная падпіска

1 месяц	10 145 руб.
3 месяцы	30 435 руб.
6 месяцаў	60 870 руб.

Удакладненне

У нумары 19 нашай газеты змешчаны артыкул археолага Пятра Русава «Краса нашых продкаў», прысвечаны юбілею мінскай царквы Святых Пятра і Паўла. Праз недагляд аўтара і рэдакцыі ў падзагалюку прайшло памылковае сцвярджэнне пра колькасць гадоў храма. Вядома ж, царкве спаўняецца 400 гадоў. Просім прабачэння ў чытачоў нашай газеты.

аб'ектамі. Сяляне і рамеснікі любілі і шанавалі сваю працу, зямлю, дом, сям'ю, баранілі іх пад час войнаў, а ў мірны час з пакалення ў пакаленне перадавалі вопыт, тэхналогію, бытавыя і рэлігійныя традыцыі. Сваё стаўленне да наваколя выяўлялі ў вусна-паэтычнай, песеннай і іншых этнаграфічных формах. Людзі адукаваныя, якія пабывалі ў розных кутках краіны і Еўропы з мэтай набываць прафесійнай адукацыі, усталявання рэлігійных і гандлёвых сувязяў, і вайскоўцы, удзельнікі шматлікіх войнаў імкнуліся выявіць любоў да родных мясцінаў у тэкстах. Бессмяротнымі словамі выказаў агульную для людзей і такую адметную для беларусаў каштоўнасць роднага кутка грамадзянін і патрыёт Ф. Скарына: «Як ад нараджэння звяры, што ходзяць у пустыні, ведаюць ямы свае; птушкі, што лётаюць у паветры, ведаюць гнёзды свае; рыбы, што плаваюць па моры і рэках, чуюць віры свае; пчолы і тым падобныя баронаць вулі свае; — так і людзі, дзе нарадзіліся і ўскормлены, да таго месца вялікую ласку маюць». Прыгажосць і магутнасць радзімы ўславіў Мікола Гусоўскі ў паэме «Песня пра зубра». Тэксты таго часу сведчаць, што ў светапоглядзе ліцвінаў-беларусаў родныя мясціны, родны дом займалі выключнае месца.

У 1569 г. была адкрытая Віленская езуіцкая акадэмія — адзіная ВНУ на этнічнай тэрыторыі Беларусі. Стварэнне ВНУ станоўча паўплывала на паглыбленне навуковых інтарэсаў і патрыятычных настрояў моладзі. Многія выхадцы з беларускіх зямель накіроўваліся на вучобу ва ўніверсітэты Еўропы. Вышэйшая адукацыя дазволіла беларускім шляхціцам і гараджанам прыняць актыўны ўдзел у фармаванні і развіцці нарматыўна-прававой базы дзяржаўнага і рэгіянальнага ўзроўня кіравання, авалодаць прыкладнымі спецыяльнасцямі.

Выхаванне, сямейная традыцыя і адукацыя таго часу прывіталі шляхецкай моладзі годнасць і гонар за свой род, продкаў, абавязковымі былі веды асабістай і мясцовай генеалогіі. Адукаванасці, фармаванню маральна-этычных і светапоглядных рысаў асобы вельмі спрыялі кнігі, чытанне якіх з'яўлялася адметным элементам культуры на беларускіх землях.

Сістэма школьнай адукацыі стваралася і ўпраўлялася царкоўнымі брацтвамі, хрысціянскімі ордэнамі, сярод якіх асабліва спаборнічалі езуіты і піяры. У школах гарадоў і мястэчак разам з комплексам тэалагічных дысцыплінаў дзеці вучылі гісторыю, логіку, этыку, беларускую, польскую і іншыя замежныя мовы. Школьная рэформа, праведзеная ў сярэдзіне XVIII ст., была накіраваная на ўмацаванне свецкага элемента адукацыі ў школах каталіцкіх ордэнаў. Улічваючы патрабаванні часу, быў паменшаны тэрмін вывучэння латыні і тэалагічных дысцыплінаў. Важнае значэнне надавалася патрыятычнаму і грамадзянскаму выхаванню вучняў. Для гэтага ўводзілася вывучэнне мовы, айчынай гісторыі, прыродазнаўчых і грамадскіх навук.

У 1773 г. пасля скасавання ордэна езуітаў была ўтвораная Адукацыйная камісія, якая ўзначаліла дзяржаўнае кіраванне асветай. Кірункі дзейнасці камісіі ахапілі школьную сістэму і бібліятэчную справу краіны і разглядаліся як непарыўна звязаныя элементы адукацыі і грамадзянскага выхавання. Віленская езуіцкая акадэмія была рэфармаваная ў Галоўную школу ВКЛ. Выпускнікі калегіумаў і Галоўнай школы ВКЛ вызначаліся высокай грамадзянскай свядомасцю, патрыятычнасцю, унеслі адметны ўклад у правядзенне рэформаў 1780–1790-х гадоў у Рэчы Паспалітай.

У другой палове XVIII ст. у Рэчы Паспалітай, у т.л. у Беларусі, пачала функцыянаваць адна з першых у свеце сетак дзяржаўных публічных бібліятэк, даступных усім ахвочым, на базе бібліятэк навучальных устаноў. Адукацыйная камісія ў сваёй дзейнасці рэалізавала клопаты дзяржавы аб асвете ўсяго народа, не зважаючы на розніцу саслоўяў і маёмасны стан.

Усё гэта, разам са значнымі дасягненнямі ў галіне дзяржаўнага кіравання, навукі і адукацыі, эканамічных і культурных сувязяў з замежнымі краінамі, спрыяла ўзнікненню краязнаўства.

Валянціна САІТАВА

Як узнікла і развівалася краязнаўства на беларускіх землях? Якую ролю адыграе сёння краязнаўчы матэрыял, што дайшоў да нашага часу? У якіх крыніцах можна адшукаць звесткі заканадаўчага, генеалагічнага, прыродазнаўчага і іншага характару? Як зараджаўся краязнаўчы рух? На гэтыя пытанні можа адказаць вучэбны дапаможнік «Гісторыя краязнаўства Беларусі» Валянціны Саітавай, выкладчыцы Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры і мастацтваў. Выданне падрыхтаванае для студэнтаў спецыяльнасці «бібліятэчна-бібліяграфічнае краязнаўства». Дапаможнік з'яўляецца першым, і на сённяшні дзень адзіным, падручнікам па гісторыі краязнаўства на беларускіх землях. Падобнае зрабіў хіба Леанід Лыч у брашуры «Краязнаўства — крыніца ведаў і нацыянальнага сталення», што выдаў Беларускі фонд культуры ў 2004 г. (дарэчы, кніжка яшчэ ёсць, набыць можна ў рэдакцыі «КГ»; кошт яе 2200 рублёў). Сёння мы пачынаем знаёміць чытачоў з выбранымі старонкамі з «Гісторыі краязнаўства Беларусі».

Узнікненне краязнаўчых даследаванняў беларускіх зямель у Вялікім Княстве Літоўскім

Узнікненню краязнаўства як грамадскага руху і краязнаўчых даследаванняў беларускіх зямель папярэднічалі складаныя працэсы фармавання дзяржаўнасці і беларускай народнасці. У XVI–XVIII стст. Беларусь як найбуйная частка Вялікага Княства Літоўскага ўжо мела складаную адміністрацыйна-тэрытарыяльную структуру і сістэму рэгіянальнага кіравання, а таксама сістэму тэрытарыяльна-канфесіянальнай, судовай і адукацыйнай арганізацыі. У 1565–

1566 гг. у ВКЛ была праведзеная буйная адміністрацыйная рэформа, паводле якой уся краіна была падзеленая на 30 павеатаў. На беларускіх землях былі вызначаны 16 павеатаў. Яны ўваходзілі ў склад 8 ваяводстваў: Брэсцкага, Віленскага, Віцебскага, Мінскага, Мсціслаўскага, Наваградскага, Полацкага, Трокскага. (У асобных з іх акрамя беларускіх зямель былі тэрыторыі іншых народаў.)

Землі Беларусі ў перыяд ВКЛ забудоваліся гарадамі, мястэчкамі, вёскамі, гаспадарчымі і абарончымі

Калыска беларускай дзяржаўнасці

Полацкае княства, Вялікае Княства Літоўскае, Рэч Паспалітая, БССР, Рэспубліка Беларусь — прыступкі стварэння беларускай дзяржаўнасці. У Беларусі няма іншага горада, які б даў свету столькі выбітных асобаў: Усяслаў Брачыславіч, Ефрасіння Полацкая, Францыск Скарына, Сымон Будны і шматлікія іншыя.

З нагоды 1150-гадовага юбілею Полацка Прэзідэнцкая бібліятэка Рэспублікі Беларусь прадстаўляе тэматычную кніжную выстаўку, дзе экспануюцца выданні пра горад, дакументы па гісторыі беларускай дзяржаўнасці і права. Прычым можна патрапіць адразу на дзве выстаўкі: віртуальную — пазнаёміцца з залічаванымі дакументамі, і рэальную — патрымаць рарытэтныя выданні ў руках.

Выстаўка працуе да 28 чэрвеня штодзень акрамя суботы і нядзелі. Не забывайцеся, што для наведвання бібліятэкі неаб-

ходна мець пры сабе чытацкі білет або пашпарт!

Паводле інфармацыі арганізатараў

Першы з'езд

Грамада экскурсаводаў

Праўленнем Беларускага грамадскага аб'яднання экскурсаводаў і гідаў-перакладчыкаў было вырашана правесці свой першы з'езд 27–28 верасня — у Сусветны дзень турызму.

Да ўдзелу ў з'ездзе запрашаюцца экскурсаводы, гіды-перакладчыкі, выкладчыкі ВНУ, метадысты і практыкі экскурсійнай справы.

Мэта правядзення з'езда — абмеркаванне і далейшае развіццё экскурсійнай справы ў Беларусі.

Звяртаем увагу, што ўсе выдаткі (праезд, пражыванне і харчаванне) ускладаюцца на арганізацыі, якія камандзіруюць удзельнікаў. Заяўку на ўдзел у з'ездзе і заказ на пражыванне (арганізаванае ў Рэспубліканскім цэнтры турызму і краязнаўства навуцэнскай моладзі, кошт на чалавека 50–100 тыс.) трэба накіраваць да 01.09.2012 г. па адрасе: вул. Якуба Коласа 37-19, 220013, г. Мінск. Усе пытанні можна задаць па тэлефоне 8 029 575 79 98 (МТС).

Паводле інфармацыі арганізатараў

Віктарына

Песнярам роднага слова прысвячаецца

Паэзія Янкі Купалы, прасякнутая любоўю да Беларусі, шчырай адданасцю роднай старонцы, невыпадкова стала тым звяном, якое лучыць душу чалавека з яго Радзімай нават на чужыне. Да творчай спадчыны песняра неаднойчы звярталіся беларусы, якіх лёс закінуў далёка ад родных межаў. У Злучаных Штатах Амерыкі эмігранты – колішнія выхадцы з Расіі, Украіны, Польшчы, Беларусі – у складчыну купілі маёнтак, арганізаваўшы ў ім культурны цэнтр. Нарадзілася ідэя: адкрыць алею помнікаў найбольш вядомым дзеячам славянскай культуры. У парку былі ўзведзеныя помнікі амерыканскаму паэту У. Уйтману, рускаму паэту А. Пушкіну і ўкраінцу Т. Шаўчэнку. У 1973 годзе тут быў адкрыты і помнік беларускаму песняру Янку Купалу працы скульптара А. Анікейчыка і архітэктара С. Баткоўскага. Дзе ўстаноўлены помнік?

Чакаем вашыя адказы да 19 чэрвеня ўключна. Да ведама чытачоў: у віктарыну можна ўключыцца з адказу на любое пытанне, бо ўвага будзе звяртацца на дакладнасць адказу і, па магчымасці, яго разгорнутасць.

25 мая ў Беларускай дзяржаўнай акадэмічнай музычнай тэатры адбылося ўрачыстае закрыццё акадэмічнага навучальнага года БДУ культуры і мастацтваў і заключны гала-канцэрт XX фестывалю мастацтваў «Арт-мажор – 2012».

Фестываль стартаваў 14 сакавіка на вялікай сцэне Беларускай дзяржаўнай філармоніі праектам кафедры народнай творчасці «Старонкі музычнай спадчыны Беларусі». За тры месяцы на сталічных пляцоўках было прэзентавана больш за 10 канцэртных праграмаў і творчых праектаў. Кожная кафедра прадэманстравала на працягу года дасягненні ў сучасным мастацтве і народнай творчасці. Адметнасцю сёлетага фестывалю з'явіліся творчыя эксперыменты, якія суправаджаліся сінтэзам розных музычных жанраў у адных кампазіцыях. Агляд студэнцкай творчасці стаў своеасаблівай справаздачай да юбілею песняроў Янкі Купалы і Якуба Коласа і прымеркаваным да Гола кнігі.

Канцэртная праграма пачалася адмысловымі ўводзінамі. Амаль за гадзіну да пачатку гала-канцэрта глядачоў пачалі знаёміць з творчасцю калектываў БДУКІМ. А іх ва ўніверсітэце больш за 30! На ганку музычнага тэатра глядачоў уразілі сваім майстэрствам ансамбль акардэаністак «Туці» і выхаванцы кафедры харэаграфіі. У тэатральным фае сваю праграму паказаў ансамбль народнай музыкі «Баламуты». Публіка магла пазнаёміцца з працамі студэнтаў кафедры прыжыццёвых выданняў Янкі Купалы і Якуба Коласа, іх творчай спадчыны, літаратуры пра іх жыццё і дзейнасць. Была нават невялікая, але вельмі змястоўная і цудоўна аформленая музейная экспазіцыя, прысвечаная жыццю і твор-

Студэнцкая справаздача

Ансамбль «Баламуты»

часці песняроў. Таксама была арганізаваная мультымедычная прэзентацыя электроннага каталога бібліятэчнай базы дадзеных універсітэта і выстаўка кніг-лаўрэатаў нацыянальнага конкурсу «Мастацтва кнігі – 2012».

Справаздачны канцэрт пачаўся «Святочнай уверцюрай» Яўгена Глебава ў выкананні Беларускага народнага аркестра. Праграму склалі лепшыя творчыя нумары фестывалю, вызначаныя пасля папярэдніх выступленняў калектываў і адабраныя з усёй праграмы фестывалю. Характэрна, што сёлета ў рэпертуары праграмаў творчых кафедраў пераважалі творы і кампазіцыі беларускіх аўтараў.

Напрыканцы ўрачыстасцяў рэктар Барыс Святлоў падзякаваў удзельнікам XX фестывалю і ўручыў дыпламы, якімі былі адзначаныя за прафесійныя дасягненні, папулярнасцю і захаванне беларускай традыцыйнай культуры, а таксама

Таццяна Шчытова

Фатаграфічны верш

Багуміле Іванаўне Луцэвіч

Рэчка-пятлянка. Дрэвы. Каменне. Шаты дубовыя. Жылы карэнны. Вёска. Бярозак узлёт на ўзгорку. Вязынка. Зорка.

Ночка купальская. Крык немаўляці. Першы сыноч нарадзіўся у маці. «Рана на Івана...» – сынку калыханка. Вязынка. Янка.

Маці люляла мовай пшчотнай. З казкай і песняй у лён спавівала. І узышла над зямлёю гаротнай Зорка – Купала.

...Дрэвы – парэнчы. Прыступкі – каменне. У бездань пралёту палёту імгненні. Вершы. Душа. Прагне. Як хлеба. Вязынка. Неба...

...Ззянне вясёлкі. Ліпень узнеслы. Час, бы мураш, у бурштыне застылы. Вязынка – рэчка. Вязынка – вёска. Вязынка – крылы.

Крыламі бусел зямлю ахінае. Крыжам ў нябёсах жыццё бласлаўляе: Дрэвы. Каменне. Рэчку-пятлянку. Вязынку. Янку.

Вязынка мая

(песня)

Вязынка мая,
Дзе буслоў сям'я,
Дзе ялінкі ды асіні,
Плэскач ручая,
Любая зямля,
Дзе маёй душы часцінка.

Салаўіны спеў
Між галінак дрэў,
Зіхацяцца росаў нізкі.
Зорак карагод,
Сонейка усход
Ля Купалавай калыскі.

Тут усё жыве,
Дыхае, пье,
І стаяць бярозак свечкі,
Каб завяем пець,
Салаўям звінець
Песняю жыцця адвечнай.

Вязынка мая,
Дзе буслоў сям'я,
Дзе ялінкі ды асіні,
Плэскач ручая,
Любая зямля,
Дзе маёй душы часцінка.

Крынічка ля Купалавай калыскі

моладзь і нагадвае пра неабходнасць захавання і ўзбагачэння духоўнай спадчыны роднага слова і яго непаўторнасці. Ён выконвае місію захавання пераемнасці пакаленняў, памнажэння найлепшых здабыткаў традыцыйнай і сучаснай беларускай культуры і сусветнага мастацтва, каб мы заставаліся адметнымі ў часы глабалізацыі.

Заключным акордам бліскучага «Арт-мажора» стала песня-прысвячэнне альма-матар.

Цудоўныя ўражанні ад прыгожага, яскравага, насычанага маладым запалам канцэртнага дзейства азмрочылі думкі пра разрыў паміж высокім мастацтвам і рэальным жыццём. Шмат прыгожых словаў прагучала са сцэны пра родную мову, але ў зале гэтае роднае слова гучала толькі з вуснаў асобных выкладчыкаў і запрошаных гасцей старэйшага ўзросту. Галоўная задача мастацтва – несці народу культуру, падымаць свядомасць да вышняй духоўнай спадчыны. Але працэс гэты цяжкі і вельмі марудны. І толькі ад кожнага з нас залежыць, ці будзе гучаць беларускае слова ў нашых сем'ях і ці захаваецца ў агульным нашым доме.

Наш кар.
Фота Наталі КУПРЭВІЧ

Танец з шаблямі

Лідскі гісторыка-мастацкі музей кожны сезон ладзіць новыя выстаўкі, чым прапаноўвае прыхільнікам прыгожага адчуць час, у якім нараджалася тая ці іншая гістарычная рэч, дакумент, твор мастацтва. У літаратурным адзеле музея, у будынку, дзе жыў калісьці паэт-рэвалюцыянер Валянцін Таўлай (памясцоваму «домік Таўлая»), разгарнулася выстаўка «Аляксандр Жалкоўскі – таленавіты руплівец на ніве журналістыкі». Трэба адзначыць, што гэта не разавая выстаўка, яна будзе дзейнічаць працяглы час.

На яе адкрыццё – ушанаванне памяці свайго сябра і папечніка – сабраліся літаратары, журналісты, гісторыкі. Кожны з іх падзяліўся ўспамінамі пра знакамітага дзеяча Лідчыны: хто ўзгадаў пра цеснае з ім супрацоўніцтва ў рэдакцыі газеты «Уперад» (цяпер «Лідская газета»), у сценах якой ён працаваў на пасадзе галоўнага рэдактара з 1969 па 1989 гады, хто распавёў пра добрыя справы Аляксандра Васільевіча... Але ніхто так добра не ведаў А. Жалкоўскага, як яго жонка Валянціна Юсіфаўна і дачка Алена, якія падзяліліся з прысутнымі момантамі з жыцця блізкага ім чалавека.

Памяць пра чалавека

Жонка і дачка А. Жалкоўскага і А. Хітрун (у цэнтры)

Нарадзіўся таленавіты руплівец Аляксандр Васільевіч Жалкоўскі 1 сакавіка 1933 года ў вёсцы Сасновы Бор (ранейшае Цёмнае Балота) Шчучынскага раёна. Галоўнай прыладай яго працы стала пяро. У 1950 годзе Жалкоўскага прызначаюць на пасаду адказнага сакратара васілішкаўскай ра-

ённай газеты, затым рэдактарам воранаўскай газеты (1961–1962), мастоўскай (1965–1969). Газету «Уперад» узначаліў у 1969 годзе, а ў 1989-м стаў уласным карэспандэнтам абласной газеты «Гродзенская праўда». Пазней, у сталыя гады, Аляксандр Васільевіч знаходзіў свайго чыта-

ча на старонках «Прынёманскіх вестак», «Беларускай нівы», «Краязнаўчай газеты», «Літаратуры і мастацтва», «Нашага слова», у часопісе «Лідскі летапісец» і ў іншых перыядычных выданнях Беларусі.

Як даследчык-краязнаўца, як летапісец падымаў з небыцця тыя амаль зніклыя скарбы – імёны, якія цяпер ведаюць і ўшаноўваюць людзі. Яго след – гэта незлічоныя старонкі з жыцця народа. Бясспрэчна,

што дзякуючы Аляксандру Васільевічу шмат асобаў ушанаваныя, вуліцам нададзеныя імёны славытых людзей Лідчыны. Таму лічу, што данінай памяці патрыёту будзе наданне адной з вуліцаў горада імя Жалкоўскага, а на доме, дзе жыў журналіст, трэба ўсталяваць мемарыяльную дошку. Яго вечнае «вітаю!» няхай цёпла гучыць у сэрцах лідчанаў. А наша задача – прапісаць гэтае імя ў гісторыі Лідчыны.

Алесь ХІТРУН,
супрацоўнік Лідскага
гісторыка-мастацкага
музея, кіраўнік
літаратурнага аб'яднання
«Суквецце» пры рэдакцыі
«Лідскай газеты»

Расце краязнаўчая змена

Якія здабыткі на рахунку краязнаўцаў Лунінецчыны за апошні год, ад пачатку 2011-га да вясны 2012-га?

Выхад № 11 «Лунінецкага сшытка» згадала «Краязнаўчая газета» ў № 23 за чэрвень таго ж года, перадрукаваўшы з яго матэрыял С. Нефідовіча, а ў № 28 – В. Туміловіча. У №№ 33–34 той жа газеты прыведзеныя энцыклапедычныя звесткі пра Лунінец.

Восенню 2011 года ў лунінецкім музеі адбыліся 8-я раённыя краязнаўчыя чытанні, у час якіх выступілі Сцяпан Нефідовіч, Іван Панасюк, Вадзім Жылко, Ганна Пакіна, літаратары з Баранавічаў – Міхась Маліноўскі і Алесь Корнеў і інш.

На працягу года нямала матэрыялаў краязнаўчага характару ўбачылі свет на старонках мясцовых газет «Лунінецкія навіны», «Інформ-прогулка», «Газета палунінецкі». Але дзейнасць лунінецкіх даследчыкаў не абмяжоўвалася толькі нашым раёнам. Мікола Ільючык выступіў з дакладам на V міжнароднай канферэнцыі «Мемарыялізацыя ахвяр Халакоста і ваенных канфліктаў» (Санкт-Пецярбург, кастрычнік 2011); Васіль Туміловіч выдаў кнігу аб Камянеччыне «Історыічэскі очерк Новицкович и деревень сельсовета» (Брэст, 2011), а рэцэнзія на яе была змешчаная ў газеце «Брестский курьер» № 42; Іван Панасюк у «Настаўніцкай га-

зеце» 3 верасня 2011-га змясціў нарыс аб гісторыі Астрэмечэўскай СШ Брэсцкага раёна, а ў «Краязнаўчай газеце» № 4 за 2012 год – пра фатаздымкі Палесся 1920–1930-х гадоў. На рахунку Льва Коласава – публікацыі ў часопісе «Веснік сувязі», у польскіх філатэлістычных выданнях (за іх, а таксама за калекцыі старых лістоў даследчык атрымаў некалькі медалёў на выставах). Дарэчы, ранейшыя публікацыі Л. Коласава ў «Лунінецкіх сшытках» згаданыя ў кнізе, выдадзенай Вроцлаўскім музеем пошты і тэлекамунацыі (Польшча). Шэраг выданняў змясціў рэцэнзіі на раманы Міколы Елянеўскага «Время пастыря», непасрэдна звязаны з гісторыяй вёскі Лунінец (прэзентацыя кнігі адбылася ў час традыцыйнага абласнога свята «Лунінецкая восень»), на новы раманы таго ж аўтара «Нагрудны крыж».

У Лунінецкім раёне працавала фальклорна-этнаграфічная экспедыцыя студэнтаў БДПУ

імя Максіма Танка на чале з Алесем Лозкам; аб яе дзейнасці распавядалася ў нумарах часопіса «Летапіс Таварыства беларускай школы». Вывучэннем траецкіх абрадаў у вёсцы Дзятлавічы (як у 2010 годзе – у вёсцы Лобча) займаліся супрацоўнікі акадэмічнага Інстытута мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору, гэтай жа тэме была прысвечаная частка ліпеньскага за 2011 год нумара часопіса «Родная прырода». Шэраг сюжэтаў, звязаных з гісторыяй і культурай Лунінецчыны, дэманстравалі ў тэлепраграме «Добрай раніцы, Беларусь!». «Народная газета» ў снежні 2011-га змясціла нарыс пра фалькларыстку Настасю Якавец з вёскі Лобча. Асобныя звесткі па тапаніміцы Лунінецчыны можна сустрэць у «Літаратурнай Беларусі» (25.11.2011), «Народнай газеце» (17.02.2012).

ААТ «Вячэрні Брэст» у 2011 годзе выпусціла фотаальбом «Лунінец і ваколліцы». Звесткі пра Лунінецчыну ёсць у кнізе «Системе профтехобразования – 70 лет. Брестская область» (Брэст, 2010), у кнізе Іцхака Южука, былога жыхара Пагоста (Пінскі раён), «Урок памяці» (рэцэнзія на гэтую кнігу змясціла «Краязнаўчая газета» ў № 38 за 2011 год).

Адзінаццацікласніца ліцэя г. Лунінец Святлана Жаўнерык (педагог Аксана Арашкевіч) адзначаная дыпламам першай ступені Міністэрства адукацыі за даследчыцкую працу аб дзеях вайны з лунінецкіх вёсак, што пацярпелі ад фашысцкіх акупантаў. Дзевяцікласніца Мікашэвіцкай гімназіі Кацярына Рабец (педагог Алена Нямчэ-

ня) заняла другое месца на рэспубліканскім конкурсе з працай аб канфесійнай сітуацыі ў Мікашэвічах. У конкурсе на лепшы летапіс населеных пунктаў, які праводзіў Рэспубліканскі цэнтр турызму і краязнаўства навучэнскай моладзі, дыпламам другой ступені адзначаная праца адзінаццацікласніцы СШ № 1 г. Мікашэвічы Валянціны Чашэйка і Наталлі Канапацкай (педагог Е. Галік). Краязнаўчы гурток Лунінецкага ЦДТ (кіраўнік Алена Ціхамірава) ўзнагароджаны граматай абласнога конкурсу за працу аб паэце з Лунінца Аксане Спрычан. Дзесяцікласнік ліцэя Дзясніс Паўловіч (педагог Мікалай Паўловіч) напісаў працу пра лунінецкага настаўніка і перакладчыка 1920-х гадоў Мікалая Анцукевіча (дарэчы, успаміны яго сына Алега Анцукевіча друкаваліся ў газеце «Літаратурная Беларусь» 28.10.2011).

Ёшмы раз у Лунінец прайшла літаратурна-краязнаўчая сустрэча памяці Міколы Калінковіча. У Мікашэвіцкай гімназіі правалі чарговую штогадовую вечарыну памяці земляка-паэта Уладзіслава Нядзведскага. У 2011 годзе ў Мікашэвічах гарадскія ўлады вырашылі назваць адну з новых вуліцаў імем Якуба Коласа, які быў тут у 1947-м.

Сёлета ўбачыў свет і спецыяльны № 5 «Лунінецкага сшытка» з нарысам Сцяпана Нефідовіча «Балоты Лунінецчыны: ад народзінаў да скону».

Вадзім ЖЫЛКО,
г. Лунінец
(«Лунінецкі сшытак»,
№ 12, 2012 г.)

Прывітанне, паважаная рэдакцыя!

Важную дату мы адзначаем сёлета – 200-годдзе з пачатку Айчыннай вайны 1812 года. У 70-х гадах мінулага стагоддзя я вучыўся ў Гродзенскім інстытуце на гістфаку. Натуральна, даводзілася займацца і краязнаўствам. У гады вучобы і пасля я шмат надаваў увагі гістарычным падзеям краю. У прыватнасці, падзеям вайны 1812 года, дзекабрыскаму таварыству «Военные друзья», кіраўнікамі якога былі К. Гельстром і яго стрыечны брат А. Вегелін. Так, было адкрыта многае, напрыклад, амаль 10 гадоў пайшло на пошук дваранскага маёнтка «Вікторына», гнязда дзекабрыстаў. Па маладосці думалася, што нешта будзе ўвекавечанае ў назвах вуліцаў і памятных дошках. Але гады ішлі, і ў выніку – нічога. А ў 76 гадоў ужо змагацца не пад сілу. Але вы ўжо прабацьце мне, што пра гэта пішу.

З павагай –

Анатоль ШАРОЎ

С. Ланской

зімы, стала яго славаю. Камандуючы атрадам у галоўным авангардзе, Ланскі 17 лістапада праславіўся ў баі пад Плешчаніцамі (французы на чале з іх генералам трапілі ў палон). 27 лістапада разам з А. Сеславіным удзельнічаў у вызваленні Вільні.

У наступным годзе С. Ланскому за мужнасць і гераізм былі нададзены чын генерал-лейтэнанта. Баі ў Еўропе, аднак, сталі для яго апошнімі. У юбілейным выданні ў гонар стагоддзя Айчыннай вайны – «Военная галерея Зимнего дворца»

пра Ланскога чытаем: «23 февраля 1814 года в битве с французами при штурме крепости Краон ... смертельно ранен». У 1819 г. прах С. Ланскога быў перавезены і пахаваны ў Гродне на гарадскіх могілках. Пад час навування ў інстытуце я быў на могілках і пакланіўся праху генерала. На помніку быў надпіс «С честью и славой служивший на полях брани». Няхай гэтая публікацыя ўваскрэсіць у памяці імя воіна, які біўся і за нашу зямлю.

Анатоль ШАРОЎ,
г. Навагрудак

Генерал-патрыёт

Хачу расказаць чытачам «Краязнаўчай газеты» пра аднаго з герояў Айчыннай вайны 1812 года – генерала Сяргея Мікалаевіча Ланскога, лёс якога быў звязаны з Беларуссю.

Імя Сяргея Мікалаевіча Ланскога (1774–1814) стаіць у адным шэрагу з імёнамі такіх патрыётаў, як Д. Давыдаў, А. Сеславін, В. Мадатаў. Яно не засталася незаўважным і ў мемуарнай літаратуры.

С. Ланскі пачаў армейскую службу падпрапаршчы-

кам лейб-гвардыі Ізмайлаўскага палка. Усебакова адукаваны дваранін, ён да пачатку XIX ст. быў заўважаны начальствам, ацэнены па заслугах, а ў 1802 г. пераведзены на дыпламатычную працу. Як далей развівалася б кар'ера дыпламата, нам даведацца не накіравана. Лёс Ланскога (ў 1803 г. яму надалі чын палкоўніка) канчаткова вызначылі напалеонаўскія войны. Год 1805-ы: удзел у аўстрыйскім паходзе, выдатныя ваенныя здольнасці праяўленыя Ланскім ў бітве пры Амштэтэне. Сяргей Мікалаевіч

быў тады ўзнагароджаны ордэнам Святога Георгія 4-й ступені.

Узначаліўшы Польшкі ўланскі полк (1807), ён бліскуча праявіў сябе ў руска-турэцкай вайне, узнагароджаны яшчэ двума ордэнамі. У баі пры Татарынах 10 кастрычніка 1809 г. атакаваў шматлікія сілы праціўніка і разбіў яго, захапіў два сцягі. А ў знакамітай Батэнскай бітве ўжо генерал-маёр Ланскі паспяхова камандаваў левым флангам рускай арміі.

Год 1812: напалеонаўскія войскі ўварваліся ў Расію. Генерал Ланскі ў складзе арміі П.В. Чычалева. Контр-наступленне, якое пачалося бліжэй да

Магіла С. Ланскога ў Гродне

З а вельмі кароткі перыяд часу, калі Аляксандр Максімавіч Малышэнка ўпершыню наведаў радзіму продкаў, ён правёў вялікую працу па зборы краязнаўчых матэрыялаў пра вёску Галічы Клімавіцкага раёна. Вялікай падмогай у яго працы сталі рэвізскія казкі па вёсках Галічы і Шчамялёўка за 1811, 1834 і 1858 гг.

Вось што ён піша: «Мне, в частности, даже по первому прочтению удалось найти данные о четырёх совершенно мне до этого неизвестных поколениях моих родных, а заодно "замкнуть" все те родственные связи между несколькими уже забытыми свои родственные связи семьями Малашенко из Галичей, а заодно и тех, кто уехал в Сибирь. Теперь у меня для некоторых моих родных есть сведения об их предках в 11 поколениях».

А. Малышэнка

Перасяленне адбывалася з даўніх часоў і, у залежнасці ад умоваў і прычынаў, якія яго выклікалі, мела розны характар. Асноўнай нагодай для перасялення былі эканамічныя прычыны, якія часта перапляталіся з палітычнымі мэтамі дзяржаўнай улады. У Сібір такое перасяленне пачалося з

Рэвізскія казкі

ініцыятывы кіраўніцтва яшчэ ў XVI ст. (стварэнне казацкіх паселішчаў і паселішчаў з дзяржаўных сялянаў). Масавыя перасяленні часта мелі стыхійны характар, найбольшыя памеры прынялі пасля рэформы 1861 г. Прыгнечаныя нястачай, бяспраўем і самавольствам сяляне дзясяткамі і сотнямі тысячаў накіраваліся на новыя землі ў пошуках лепшага жыцця і пракармлення. У 1861–1885 гг. у Сібір перасялілася каля 300 тысячаў чалавек, у 1886–1905-х – яшчэ 1 520 тысячаў чалавек. Пасля публікацыі ў 1906 г. Палажэння, якое заахочвала да перасялення, колькасць перасяленцаў рэзка павялічылася. У 1906–1910 гг. у Сібір, Сярэдняю Азію, на Далёкі Усход перасялілася больш за 2,5 мільёна чалавек.

А ле вернемся да рэвізскіх казак. Што ж гэта такое – рэвізскія казкі? Гэта спісы насельніцтва Расіі XVIII – 1-й паловы XIX стет., якія складаліся пад час рэвізіяў. Рэвізіі праводзіліся з увядзеннем падатковага падатку. Усяго было зроблена 10 рэвізіяў. Апошняя была ў 1857 г.

Пад час перапісу ўлічваліся «рэвізскія душы». Рэвізская душа – гэта адзінка ўліку мужчынскага насельніцтва падатковых саслоўяў у Расіі для абкладання яго падаткам. Кожная «рэвізская душа» лічылася існай да наступнай рэвізіі, нават у выпадку смерці чалавека. Як тут не ўспомніць гогаляўскага «Рэвізора» з купляй мёртвых душаў.

Аляксандр Максімавіч выслаў нам «Рэвізскія казкі» з надзеяй, што яны могуць быць карыснымі галічанам. Па іх яны могуць вызначыць звесткі пра сваіх продкаў.

Апошняя знаходка прыдчыніла яшчэ адзін цікавы факт, што датычыцца ўладальнікаў маёнтка Галічы. У 1811 і 1834 гг. уладальнікам маёнтка

быў штабс-капітан Іван Багданавіч Краеўскі, у 1858 г. указаны паручнік Павел Міхайлавіч Калечыцкі, а з 1858 г. гаспадаром стаў Вікенцій Яцэньевіч Каміёнка. Той самы Каміёнка, які выпісаў з Латвіі для вядзення гаспадаркі 60 латышскіх сем'яў. Латышы пераехалі на новае месца з усёй сваёй маёмасцю. Уладкоўвалі жыццё на новай

№	С і м с с	с с	с с
1- Миколаевич Милош	42	перевод	
2- Миколаевич Милош	50	перевод	
3- Миколаевич Милош	28		
4- Миколаевич Милош	47		
5- Миколаевич Милош	28		
6- Миколаевич Милош	15		

зямлі, на працягу дзесяцігоддзяў захоўвалі нацыянальныя традыцыі. У 1924 г. на тэрыторыі раёна ўтварыўся

нават нацыянальны латышскі Савет.

На франтах Вялікай Айчыннай вайны з Галіцкага сельсавета загінула 253 чалавекі, але пасля ўдакладненняў, дзякуючы таму, што Цэнтральны архіў Міністэрства абароны Расійскай Федэрацыі стварыў электронную базу, дадзеныя пра воінаў змяніліся. Знайшліся спісы яшчэ на 75 галічанцаў. Гэтай базай можа карыстацца любая зацікаўленая асоба, і пра яе мы даведаліся таксама ад А. Малышэнка.

У фондах нашага музея захоўваюцца прадметы ткацтва з вёсак Галічы і Фядотава Буда, у матывах арнаменту якіх спалучаюцца мясцовыя і нацыянальныя асаблівасці. Нацыянальныя асаблівасці латышскіх узораў вызначыць нават амаатар. Яшчэ ў 1980-я гады галічанкі дома ткалі на кроснах яркія пакрывалы, ходнічкі, вышывалі ручнікі. Дагэтуль захавалася багацце ўзораў на хатніх вырабах: швэдарах, шапачках, рукавічках. А яшчэ славіліся латышы ва ўсёй акрузе ўменнем варыць піва. Рэдкае вяселле, ды і іншыя сямейныя святы, абыходзілася без латышскага піва.

Былы парторг калгаса «Шлях да камунізму» Кастусь Дзянісавіч Малашэнка ў свой час падрыхтаваў летапіс гаспадаркі. У ім ён апісвае і лёсы мясцовых латышоў.

Дзякуючы зацікаўленасці і спонсарскай дапамозе прафесара А. Малышэнка гэты летапіс у 2009 г. быў выдадзены. Некалькі асобнікаў кнігі захоўваюцца і ў нашым музеі.

Мы ўдзячныя Аляксандру Максімавічу за зробленую працу, тым больш, што нас падзяляюць тысячы кіламетраў, бо ён жыве ў Томску.

Людміла АНДРУШКОВА,
дырэктар Клімавіцкага
краязнаўчага музея

Знакамітыя дзеячы Полацка

Да 1150-годдзя Полацка

Уздоўж

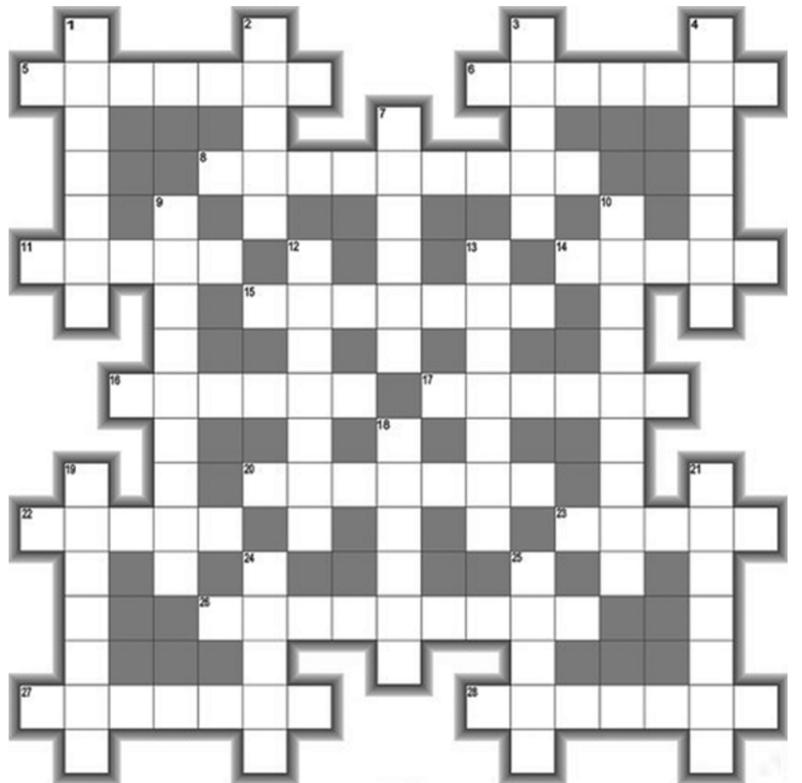
5. Вядомы мовазнаўца, санскрытолаг, нарадзіўся ў Полацку ў 1814 г. 6. Аднолькавы тапаграфічны псеўданім выбітных дзеячаў Полаччыны, якім у Полацку ўсталяваныя помнікі. 8. Дачка полацкага князя Васіля, якую абвясцілі ў Рыме святою пад імем Праксэда. 11. Князеўна Марыя Васількаўна ў дачыненні да «Слова аб палку Ігаравым» (паводле некаторых меркаванняў). 14. Імя Вандроўніка, які расказвае ў скандынаўскай «Сазе аб хрышчэнні» пра ўдзельніка хрысціянізацыі Ісландыі, паломніка ў Іерусалім Турвальда, пахаванага ў Полацкай зямлі. 15. Урадженец Полацка, удзельнік беларускага культурнага руху ў Латвіі 1920–1930-х гг., фалькларыст, этнограф, аўтар навукова-папулярных артыкулаў, прысвечаных старажытнаму Полацку, князю Усяславу, Ефрасіні Полацкай. 16. Усяслаў Чарадзеі ў дачыненні да Полацкай зямлі. 17. Сан полацкага двараніна Корсака, які валодаў Бабынічамі ў XV ст. (цяпер цэнтр сельскага Савета Полацкага раёна). 20. Прозвішча высокапастаўленага выхаванца По-

лацкага кадэцкага корпуса князя Алега Канстанцінавіча. 22. «Кніга ... і хаджэнняў» (Мн., 1994). Слова з назвы кнігі, дзе надрукаваная «Аповесць жыцця і смерці свяці і блажэннай і найпадобнейшай Еўфрасіні, ігуменні манастыра святога Спаса і Найсвяцейшай Ягонай Маці, што ў горадзе Полацку». 23. Імя таленавітага военачальніка, выхаванца Полацкай вайскавай гімназіі, які ў чыне генерала камандаваў сухапутнай абаронай Порт-Артура ў руска-японскую вайну 1904–1905 гг.; у яго гонар названая вуліца і 5 завулкаў у Полацку, устаноўлены бюст. 26. Полацкая княгіня, згаданая ў дамоў, якую ў 945 г. падпісалі Візантыя і кіеўскі князь Ігар, як мяркуецца, маці князя Рагвалода. 27. Краязнаўца, аўтар кнігі «Палачане – Героі Саюза» і «Героі – палачане». 28. Мастак, археолаг, які ў 1864 г. даследаваў полацкія лёхі, склаў іх план і напісаў нататкі пра падземнае падарожжа (захоўваюцца ў бібліятэцы Віленскага ўніверсітэта).

Упоперак

1. Сучасная назва горада, куды былі высланыя з Кіева

княгіня Рагнеда з сынам Ізяславам. 2. ...-Дубейкаўскі – першая частка прозвішча паэта, архітэктара, які ў гады Першай сусветнай вайны займаўся будаўніцтвам на Полаччыне. 3. Клуб, стваральнік «Полацкага абярэга». 4. Урадженец Полацка, першадрукар, дзеяч эпохі Адраджэння, якому ў Полацку ўсталяваны помнік і названая вуліца ў яго гонар. 7. Адзін з уладальнікаў вёскі Заскаркі паводле «Полацкай рэвізіі» 1552 г. 9. Мастак, карціны якога ў сакавіку 2012 г. дэманстраваліся ў Полацкай карцінай галерэі, аўтар партрэтаў полацкіх князёў Рагвалода і Усяслава Чарадзея. 10. Полацкі князь, апошні Рагвалодавіч, які канчаткова вярнуў Полацкаму княству незалежнасць; такое ж імя было і ў бацькі полацкай князеўны Параскевы, жонкі Аляксандра Неўскага. 12. Прозвішча археолага, аўтара кнігі «Полацк IX–XVIII: Гісторыя і тапаграфія», «Чарадзеі сёмага веку Траяна: Усяслаў Полацкі» і інш.; такое ж прозвішча і ў пісьменніка, аўтара кнігі «Памяць пра легенды», дзе змешчаныя ма-

тэрыялы пра дзеячаў Полацка і аповесць «Три жизни княгини Рогнеды». 13. Расійскі мастак, які ў кнізе «Путевые записки русского художника» (СПб, 1854) з захопленнем апісваў полацкія архітэктурныя і кірмашы. 18. Жанр кнігі Барыса Косціна «Мост памяти» пра герояў Айчынай вайны 1812 г., што дзейнічалі на Полаччыне, – генерала Якава Кульнева і партызанку Фядору Міронаву (у Полацку іх імёнамі названыя вуліцы). 19. Выкладчык рускай

і лацінскай моваў у навучальных установах Полацка ў канцы 1830-х – пачатку 1840-х гадоў, які апублікаваў артыкул «Слова два о языке и грамотности Белой Руси» ў часопісе «Маяк» (СПб, 1843). 21. Аўтар гістарычнага рамана «Симеон Полоцкий». 24. Аўтар кнігі «Таямніцы полацкай гісторыі», урадженец Полацка. 25. ... Андрэй Баболя; у яго гонар пабудаваны каталіцкі храм у Полацку.

Склала

Валянціна СОПКАВА

Малая краязнаўчая энцыклапедыя

(Пачатак у № 1 за 2003 год)

МАЛАШ Леаніла Апанасаўна (нар. 01.06.1927 г., в. Несцераўка Докшыцкага раёна) – фалькларыст, кандыдат філалагічных навук (1967). З 1952 г. працавала ў Інстытуце літаратуры АН БССР, у 1955–1960 гг. – у БДУ, з 1964 г. – загадчык аддзела рэдкіх кніг і рукапісаў Цэнтральнай навуковай бібліятэкі АН БССР, з 1968 г. – у Інстытуце мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору АН БССР. Даследуе беларускі і славянскі фальклор, гісторыю беларускай фалькларыстыкі ва ўзаемазвязях з фалькларыстыкай іншых славянскіх народаў, беларускае вяселле. Аўтар артыкулаў «Даленга-Хадакоўскі (Адам Чарноцкі) і яго спадчына» (1967), «У пошуках фальклорных зборнікаў Даленгі-Хадакоўскага» (1970), «Пачынальнік беларускай фалькларыстыкі. Да 190-годдзя з дня нараджэння Яна Чачота» (1986); укладальнік кнігі «Вяселле. Песні» (кн. 1–6; 1980–1988), аўтар прадмовы да іх і каментароў. За ўдзел у зводзе «Беларуская народная творчасць» Дзяржаўная прэмія БССР 1986 г.

МАЛДАЎСКАЯ ЛІТАРАТУРА – літаратура малдаванаў, карэннага насельніцтва Рэспублікі Малдова. Вытокі яе ў малдаўскім фальклору, народным эпасе («Данчылэ», «Навак і Груя», «Корбя»). Тут жа варта дадаць, што ў Беларусі малдаване з’явіліся ў асноўным пасля Вялікай Айчыннай вайны, паводле перапісу 1999 г. у краіне было 4 267 малдаванаў. У 1992 г. зарэгістравана грамадскае аб’яднанне «Абшчына “Малдова”», аддзяленні якога ёсць у Гродне, Магілёве, Брэсце, Маладзечне і Рэчыцы.

Малдаўская мова пачала ўжывацца з 1570-х гг. спачатку ў царкоўным богаслужэнні, рэлігійных кнігах, потым у справаходстве. Першая малдаўская кніга – «Казанні» Варлаама выйшла ў 1643 г. у Ясах. Паспяховаму развіццю культуры і літаратуры ў значнай ступені спрыяла дзейнасць вучонага-гуманіста Д. Кантэміра. У эпоху феадалізму развівалася ў цеснай сувязі з культурай Вялікага Княства Літоўскага, Маскоўскай Русі, Украіны, Польшчы, Візантыі, паўднёвых славянаў, яна пранікала ў Валахію і Трансільванію. Пасля далучэння Бесарабіі

да Расіі (1812) разгарнулася творчая дзейнасць А. Доніча, А. Русы, Б.П. Хашдэу, якія зрабілі значны ўклад у развіццё літаратуры Запруцкай Малдавіі. Тут узнік перыядычны друк (1829), заснаваны тэатр, дзе ставіліся п’есы на малдаўскай мове, адкрытыя нацыянальныя школы з выкладаннем на роднай мове.

Тытульны ліст
«Казанні» Варлаама

Манеты, выпушчаныя ў памяць
мітрапаліта Варлаама і М. Эмінэску

Тады суіснавалі розныя кірункі: сентыменталізм (К. Канакі), класіцызм, рамантызм (К. Стамаці), пачаў развівацца рэалізм. Далейшае яе развіццё ў 2-й пал. XIX ст. звязанае з рэалістычнай прозай класіка малдаўскай і румынскай літаратуры І. Крангэ, творчасцю румынскага і малдаўскага паэта М. Эмінэску, паэзіяй А. Мацяевіча.

(Заканчэнне артыкула
ў наступным нумары)